

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Pohjamo, Ulla

Title: Kerrottu menneisyys : muistitiedon narratiivisuus

Year: 2012

Version: Published version

Copyright: © Kirjoittaja 2012

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Pohjamo, U. (2012). Kerrottu menneisyys : muistitiedon narratiivisuus. In A. Waenerberg, & S. Kähkönen (Eds.), *Taidetta tutkimaan : menetelmiä ja näkökulmia* (pp. 63-82). Kampus kustannus. Kampus Kustannus/JYY:n julkaisusarja, 86. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-39-8610-0>

Kerrottu menneisyys – muistitiedon narratiivisuus

Tutkija voi törmätä kertomuksiin mitä erilaisimpien tutkimusaiheiden yhteydessä. Tällöin joutuu kysymään itseltään, miksi kertomus on kerrottu ja minkälaista tietoa kertomus tutkijalle antaa? Narratiivinen eli kerronnallinen tutkimus tarkastelee kertomuksia, niiden merkitystä ja toimintaa kulttuurissa. Narratiivi puolestaan toimii tulkinnallisena työkaluna, jonka avulla erilaisia aineistoja tarkastellaan kertomuksina.¹ Tässä artikkelissa viitataan sanalla narratiivi tieteelliseen käsitteeseen ja sanalla kertomus tarkastelun kohteena oleviin suullisiin ja kirjallisiin kertomuksiin.

Esikaupunkien rakennusperinnön ja modernin kaupunkisuunnittelun historiaan liittyvässä tutkimuksessani haastattelin Oulun Hietasaaren kaupunginosan asukkaita. Olin kiinnostunut siitä, miten asukkaat näkivät oman asemansa suhteessa asuinalueelleen laadittuihin asemakaavoihin. Olihan Hietasaaren 1800-luvun lopulta alkaen rakentunut puutalovaltainen esikaupunkialue vuosikymmenten mittaan ollut useiden kaupunkisuunnitteluun ja rakennussuojeluun liittyvien kiistojen kohde.

Haastatteluja tehdessäni sain kuulla monia erilaisia kertomuksia, joista tässä käsittelem yhtä. Tutkimusta tehdessäni sain huomata, että asukkaiden kertomukset eivät useinkaan suoraan vastanneet kysymyksiini. Sen sijaan ne tuntuivat sisältävän uutta tietoa, mielipiteitä ja tulkintoja kaupunginosan menneisyydestä ja kertojien omasta asemasta siinä. Tällaista menneisyyden tulkintaa kutsun muistitiedoksi.

Ymmärrän muistitiedon kertojan kognitiivisena konstruktiona tai tiedollisena rakennelmana, joka kertoo kertojan tavasta ajatella ja ymmärtää maailmaansa. Tutkimuksen kohteena ovat paitsi tutkittava aikakausi ja tutkijan oma aika, myös kertojan tavat ymmärtää omaa aikaansa ja tutkijan aikalaisien tavat ymmärtää menneyttä.²

Rakennusperinnön merkitykset – peritty kertomus kotitalosta

Seuraava haastattelulainaus on tiivistelmä pitemmän haastattelun litteraationotaatiosta. Purkaessani haastattelunauhoitusta en ole pyrkinyt kirjoittamaan tarkasti ylös kaikkia välisanoja, taukoja ja äännähdyksiä, vaan olen pyrkinyt sujuvasti luettavaan tekstiin. En ole kuitenkaan muuttanut murreilmaisuja yleiskieliseen muotoon. Kohdat, joissa olen jättänyt välistä lauseita, olen merkinnyt seuraavasti: – –. Omat lisäykseni ja tarkennukseni olen pannut hakasulkeisiin []. Tutkimuskysymyksistä riippuen tarkempi litteraationotaatio voi olla tarpeen.³

Olen valinnut esimerkkiin haastattelusta ne osuudet, jotka käsittelevät tutkimukseni kannalta kiinnostavia teemoja: rakennuksia ja esikaupunkia sekä Hietasaaren sosiaalisesti kerrostunutta yhteisöä. Pohdin kertomuksen suhdetta kaupunkisuunnittelun alueen rakennuskannan ja yhteisön säilymiselle aiheuttamaan uhkaan. Näkökulmani kannalta on olennaista se, millaisia merkityksiä kertoja antaa näille teemoille, ja miten hän näkee oman asemansa suhteessa niihin. Kertomuksessa tämä kaikki vaikuttaa kiertyvän kertojan kotitalon historian ympärille. Valitsemani lainaus muodostaa jo tässä vaiheessa yhden tulkinnan kertomuksesta. Pitkä lainaus mahdollistaa kertomuksen kaaren tarkastelun kokonaisuudessaan. Narratiivisessa tutkimuksessa on tapana esittää lukijalle analysoitava teksti kokonaisuudessaan, tai jos tämä ei ole mahdollista, ainakin edustava otos siitä. Näin lukijalla on mahdollisuus pohtia esitetyn tulkinnan uskottavuutta.

”Kurjaa se oli se aika, jos sitä näin nykymittapuun mukaan kattelee. – – Mutta elettiin semmosta yhteiselämää täällä, siinä oli yhteenkuuluvaisuuden tunne joka hyvin pitkään nykyään puuttuu. – – Täällä oli oma lakinsa, ei tänne soiteltu poliisia eikä muita semmosia koskaan, seleviteltiin ne välit keskenään – –. Täällä oli niinku pakko sopeutua siihen yhteiselämään – –.

Tämä mökkitötterö oli hyvin pieni. Minun isä ja äiti on tullu semmoseen laavukatokseen vuonna kolmekymmentäyksi ja rakentaneet silloin tuon pienemmän rakennuksen tähän. Ja tämä isompi rakennus saatiin sitten silloin [1939]. Työväestö asu täällä ympäri vuojen. Ja sitten nämä huvila-asukkaat tulivat keväällä. Silloin keväällä kun ne huvila-asukkaat

Kertojan isä Hietasaarella rakentamansa talon portailla.
Kuvaaja tuntematon.

tulivat, niin meillä aina vanhemmat sanoivat: että voi hyvänen aika, nyt tuli huvila asukkaat, nyt tulee varmaan kylmät ilmat. [naurua]

Tässä elinpiirissä on oltu vähän niin kuin parempiosasten ihmisten vaikutuspiirissä. [naurua] – – Tässä toisella puolella asui Santaholman puutavarayhtiön johtaja Olli Santaholma tässä rakennuksessa mikä näkyy tähän meijän pihalle. Ja heillä oli tuota Halosenniemessä ja Kalajoella sahat. Hinaajat kulkivat ohii tuosta rantaa pitkin ja hinasivat tarakoita ja tämä Olli Santaholma kävi aina tuolla tornissa, koska tuossa rakennuksessa on tuollainen lasitorni, niin hän kävi tarkkailemassa, että olivatko ne hinaajat aikataulussa.

Oulu-lehessäkin oli juttu siitä kun tätä rakennusta rakennettiin silloin sodan kynnyksellä, silloinhan loppu isältä ja äitiltä rahat. Hirsikeriaan saatiin tämä ja siellä isä oli tekemässä salvosta tuohon päätyyn. Ja siinä vaiheessa tuli tämä Santaholma tähän rantaan hienolla moottori-venneellä, sitä autonkuljettaja ajoi sitä moottorivenettä – –.

Tämä Olli käveli sitten tästä meijän rakennuksen päädyn ohii, hän kävi aina katsomassa, että mitenkä se tämmönen tavallinen duunari rakentaa. Ja tuli seisomaan tähän rakennuksen päätyyn ja sano, että siinähän se talo nousee. Ja isä sano, että nousishan se mutta kun loppu rahat. Ja se Olli kaivo sellasen pitkän lompsan taskusta, joka kääntyy ainakin kolome kertaa päällekkäin ja sano, että tuuppas tänne alas niin katotaan sitä hommaa, että mitenkä se rahahomma käy, että eiköhän sitä löyvy. Isä tuli tuolta lyyhäältä sitten ja Olli kysy, että kuinka paljon sitä pitäis olla sitten.

Isä sano, että sen verran kun ois, niin sais tuon ulukokaton ja tämän yläkerran sais kuitenkin tähän päälle. No Olli anto sieltä sen setelitukun, eikä siinä puhuttu mitään velan takasin maksusta tai näistä, että millonka ja miten se pittää maksaa. – – No, veleka maksettiin aikanaan. Minun isäni oli semmonen kunnian mies, että varmasti makso velekinsa. Se oli semmonen asia, että minä muistan sen. Ei tuossa pienesäkään asunnossa missä me ensin oltiin, niin en muista, että siellä ois koskaan riIELTY. Mutta sen minä muistan, että näistä pankkilainojen ja velekojen takasin maksusta, niistä oli keskustelua. Niin tästä johtu, että sitten syksyllä teurastettiin meijän ainua sika. Ja minä muistan, kun se nostettiin keikkalavakärryille se sika ja lähetettiin viemään sitä, ja äiti itki

Olli Santaholma kesähuvilansa puutarhassa.
Kuvaaja tuntematon.

surkiasti, että kun se nyt viijään pois teurastettavaksi. – – Ja niillä rahoilla sitten maksettiin se loppu veleka, ja isä tuli sitten Santaholomalta meille, ja mää muistan miten se löi tyhyjän lompsan pöytään ja sano, että velat on maksettu ja korkojen kans. Se tiesi sitä, että sinä talavena ei syöty mejän perheessä lihaa. [tauko]

Näitä kun ei koskaan muistele näitä asioita niin ne ovat kyllä kirkaasti mielessä jos alakaa niitä jostakin päästä tällä lailla kelaamaan. Niinkun tulevat ihan lapsuudesta asti ne muistikuvat vielä hyvin tässä iässä ja oon monesti aatellut sitäkin asiaa, että oisko se koskaan tämä Santaholoma karhunnu sitä velekaa, jos ei isä sitä ois säännöllisesti käynyt sitä maksamassa. Mutta kävi se aina maksamassa sen. – – Siinä mielesähän tämä oli reilu, että kun sitä ei työmies saanu sitä pankkilainaa.

Tätähän on rakennettu, minäki oon rakentanu tätä paikkaa ja koetanu pitää tätä kaupunkisiistissä kunnossa, ja puistomaisessa kunnossa, niinku vuokrasopimuksessa määrätään. Ja sitte nämä julkisivut pyrkiny pitämään siinä kunnossa kun ne alunpitäen on ollu. Minulla on tarkoituksena, että tämä ois jonkulainen muisto siitä, että minkälaisia mökkötötteitä täällä on ollu.

Siinä on ollu syynä semmonenki asia, että minun isä vielä kuolinvuoteellaan sano, että mökkiä ei saa myyä – –. Tuossa on minun isän kuva tuossa seinällä, sieltä se tarkkailee koko ajan, että miten pojalla menee. [naurua]

Mutta siihen aikaa, hyvin pitkään nykyaikana on ollu semmonen ote, että kaikkea vanhaa tuhotaan. Tämä nyt on taas tullut tämä uusi virtaus, mikä on minusta palijo parempi ja viisaampi. Tässä on nyt myös oma lehmä ojassa, että ollaan saatu asua tässä, että meiltä ei oo viety tätä paikkaa. Vaikka aika ajoin tässä on tuntenu ittensä jonkinlaiseksi rikolliseksi, kun ei myy tätä paikkaa.⁴

Vaikka esimerkikertomus välittää kertojan, hänen isänsä ja samalla ryhmän, Hietasaaren ympärivuotisten asukkaiden kokemuksia, sillä on myös suhde kulttuurisesti jaettuuihin kertomisen malleihin, perinteisiin ja lajityypppeihin. Jos yksittäisestä kertomuksesta haluaa löytää sen, mikä siinä on uutta ja subjektiivista, on ensin tarkasteltava kertomuksen perinteisten muotojen ja sosiaalisesti jaettujen kerrosten osuutta. Narratiivisen tutkimuksen kei-

noin voidaan esimerkiksi tarkastella, miten kertojan henkilökohtainen kertomus suhteutuu kulttuurisiin kertomuksiin; millaisia kulttuurisia elementtejä kertomukseen sisältyy, ja miten kulttuuriset konventiot vaikuttavat kertomuksen muodostamiseen.⁵

Onko kertomuksilla yleistä mallia?

Yhden narratiivin määritelmän laativat 1960-luvulla kielitieteilijät William Labov ja Joshua Waletzky. Heidän mukaansa kertomus on yksi tapa ”esittää mennyt kokemus yhdistämällä lauseiden kielellinen peräkkäisyys todella sattuneiden tapahtumien (pääteltyyn) peräkkäisyyteen”⁶. Labov määritteli kertomuksen rakenneosat⁷, joiden esiintymistä seuraavaksi tarkastelen esimerkkikertomuksessa.

1. Tiivistelmä (*abstract*) kokoaa kertomuksen keskeisen sanoman. Elämä Hietasaaressa oli kovaa, mutta siitä selvittiin yhteisöllisyyden avulla.
2. Orientaatio (*orientation*) sijoittaa tapahtumat aikaan ja paikkaan, nimeää keskeiset toimijat ja heidän pyrkimyksensä. Yhteisö oli jakautunut ympärivuotisiin asukkaisiin ja kesäasukkaisiin. Kertojan perhe kuului 1930-luvulla suhteellisen varattomiin ympärivuotisiin asukkaisiin, jotka rakensivat itselleen taloa. Johtaja O. Santaholma taas omisti naapurissa kesähuvilan ja eli suurellisesti.
3. Mutkistuva toiminta (*complicating action*) Kertomus sisältää aina rishtiidan, muuten ei olisi mitään kerrottavaa. Vanhempien rahat loppuvat, talo uhkaa jäädä kesken. Varakas naapuri lainaa rahaa. Lainan takaisin maksu on kunniaakysymys, vaikka saattaa perheen taloudelliseen ahdinkoon.
4. Arviointi (*evaluation*) Kertomuksessa ehdotetaan kuulijalle sopivaa tulkintaa tapahtumista. Kertojan isä maksoi lainan ja osoitti olevansa kunnian mies. Kertoja on pyrkinyt osoittamaan samoja ominaisuuksia kunnostamalla taloa ja kieltäytymällä myymästä sitä kaupungille kenties purettavaksi. Tulevaisuus jää avoimeksi.
5. Tulos (*result or resolution*) kertoo, mihin tapahtumat ja toiminta johtivat. Kertoja on päättänyt säilyttää talon muistomerkkinä tuleville sukupolville.

6. Lopetus (*coda*) Siirtää kuulijan kertomuksen ajasta kertomisen aikaan. Nykyään ihmiset arvostavat vanhoja rakennuksia ja ympäristöjä toisin kuin muutamia vuosikymmeniä sitten.⁸

Näin tulkittuna polveileva alkujaan spontaanilta vaikuttanut kertomus näyttää jäsenyvän kertomuksen yleistä rakennetta kuvaavan mallin mukaisesti. Matti Hyvärinen on kuitenkin huomauttanut ongelmista Labovin ja Waletsbyn mallin käyttämisessä kertomuksen yleisenä mallina. Hänen mukaansa mallin rakenne on muotoutunut tutkijoiden käyttämän erityisen haastatteluaineiston vaikutuksesta seikkailu- tai selviytymiskertomuksen malliksi. Näin ollen Labovin ja Waletsbyn malli sopii parhaiten sellaisten aineistojen analysointiin, joissa on erityisen selviytymiskertomuksen piirteitä. Muunlaisten kertomusten analysointiin se ei taivu yhtä hyvin. Malli kiinnittää huomiota tapahtumien etenemiseen, mutta kiinnostavinta kertomuksessa on usein tapahtuneen arvottaminen ja sen kertominen, mitä lopulta ei tapahtunut.⁹

On mahdollista, että seikkailukertomuksen lajityypin yleisyys länsimaisessa kulttuurissa on tavallaan harhauttanut tutkijat pitämään sitä kertomuksen yleisenä mallina. Esimerkkinä olevasta haastattelulainauksesta seikkailukertomuksen piirteet kuten sankarin tekemät uhraukset ja auktoriteettien vastustaminen vaikuttavat löytyvän helposti. Jos analyysissä käyttää jotain kertomuksen mallia, sen valintaan kannattaa suhtautua kriittisesti. Paitsi seikkailuja, ihmiset jakavat kertomuksilla myös arkisia kokemuksia ja luovat ja ylläpitävät ryhmiä. On syytä pohtia, olisiko esitetty lainaus ollut mahdollista tulkita myös jonkin toisen kertomusmallin kautta esimerkiksi kertojan suvun alkumyyttinä, elämäkertana tai kuvauksena yhteiskuntaluokkien välisistä suhteista.

Kertomuksen monet merkitykset ajassa ja paikassa

Paitsi jaetaan kokemuksia, kertomuksissa myös tehdään erilaisia selontekoja, puolustaudutaan, otetaan kantaa, kritisoidaan, tehdään asioita ymmärrettäväksi ja asemoidaan itseä ja muita.¹⁰ Kertomus on ajattelun ja tietämisen muoto, jolla on ratkaiseva merkitys sekä menneeseen että tulevaan kurrottuvan ajallisuuden ymmärtämisessä. Yhdellä kertomuksella voi olla monia merkityksiä. Kertomuksilla historiasta pyritään usein menneisyyden hallitsemiseen.¹¹

Tällöin kertomukseen voidaan valita sellaisia elementtejä, jotka tukevat kertojan tulkintaa tapahtuneesta. Kertomuksilla otetaan myös suuntaa tullevaisuuteen ja perustellaan omia valintoja. Ihmiset rakentavat identiteettejään kertomuksilla. Miksi kertoja päätti säilyttää rakennuksen, mitä se kertoo hänestä ihmisenä? Kuka on kertomuksen sankari ja kuka sen konna? Mikä on muiden hahmojen (äiti, autonkuljettaja, sika) rooli kertomuksessa? Uudet kertomukset korvaavat jatkuvasti edellisiä ja samalla kertojan identiteetti uudistuu. Onko tällä kertomuksella kenties vanhempia edeltäjiä? Kertomus on vuorovaikutuksen väline. Kertoja pyrkii vaikuttamaan kuulijaan, mutta myös kuulijan odotukset saattavat muuttaa kertomusta. Miksi kertomus kerrottiin näin juuri tälle tutkijalle?

Vaikka esimerkki on peräisin itse kokoamastani haastatteluaineistosta, narratiivista tutkimusta voidaan tehdä myös muunlaisista aineistoista fiktiivisistä tarinoista tieteellisiin teksteihin. Fiktio ja fakta, kirjallinen ja suullinen perinne voivat sekoittua samassa tekstissä tai kertomuksessa. Kullakin aineistolla on erityispiirteensä, jotka on otettava huomioon. Haastattelu, johon esimerkkikertomus kuului, tapahtui Hietasaarella haastateltavan lapsuudenkodissa, joka oli myös kertomuksen aihe. Kertoja, vuonna 1932 syntynyt mies, esiteltiin minulle lahjakkaana jutunkertojana. Hän arvosti itse kykyään kertoa tarinoita Hietasaaresta ja suhtautui hyvin positiivisesti ajatukseen nauhoitetusta haastattelusta, joka tallentaisi muistitietoa ja auttaisi sitä säilymään.

Haastateltava oli kertonut saman kertomuksen jo aikaisemmin. Se oli julkaistu paikallislehdessä perinnepakinapalstalla, joten kertomuksella voi ajatella olleen kertojalle erityistä merkitystä. Kertomuksen toistamisen voi ajatella vuosien kuluessa korostavan sen kertomuksellisia piirteitä ja karsivan ainesta, joka ei sovi kertomisen kontekstiin. Haastattelijan osuutta haastateltavan kertomuksen muodostumiseen on korostettu. Jos haastattelua tulkitaan vuorovaikutustilanteena, haastattelijan rooli kasvaa, ja hänestä tulee kertojan rinnalla toinen aineiston tuottaja. Haastattelua voidaan tulkita siitä näkökulmasta, mitä se kertoo haastattelijan ja haastateltavan välisen vuorovaikutuksen luonteesta.¹²

Tässä tapauksessa kertomus oli ikään kuin valmiina, joten roolini haastattelijana ei muodostunut kovin aktiiviseksi. Läsnäoloni oli kuitenkin kertomisen edellytys, sillä kertomuksia ei ole luontevaa kertoa ilman kuunteli-

jaa. Lisäksi olin ilmaissut suhtautuvani myönteisesti Hietasaaren vanhojen rakennusten säilyttämiseen, joka oli myös kertojalle tärkeää. Kiinnostuneena ja samanmielisenä kuulijana sain varmasti kuulla erilaisen version kertomuksesta kuin neutraalisti tai negatiivisesti suhtautunut kuulija. Vaikka läsnäoloni vaikutti juuri tähän esityskertaan, voi ajatella, että kerronnan kohde oli itse asiassa eräänlainen ihannekuulija¹³, joka edusti lähinnä tulevia sukupolvia. Kertomusta voi tulkita vastauksena osin ääneen lausumattomaan kysymykseeni: miten on mahdollista, että tämä rakennus on säilynyt, vaikka lähes kaikki sen ympäriltä on purettu? Vastauksena omiin odotuksiini sain kuulla selviytymiskertomuksen, jonka tarkoituksena oli herättää ihailua ja ihmetystä.

Kertomus ajassa ja paikassa

David Hermanin mukaan narratiivin yksi määritelmä on kertomus tapahtumista, jotka tapahtuvat tietyssä ajassa ja asettuvat johonkin diskursiiviseen tai kertomisen kontekstiin. Narratiiville on tyypillistä, että siinä kuvaillaan henkilön kokemuksia tapahtumista, jotka liittyvät kertomuksen maailman muutokseen. Tässä mielessä narratiivi on ihmiselle tyypillinen keino ymmärtää aikaa, prosesseja ja muutosta.¹⁴

Kertomus sijoittui kertojan lapsuuteen 1930- ja 40-lukujen vaihteeseen. Kertomuksen loppu puolestaan sitoo menneen ajan kerrontahetken nykyisyyteen kaksituhattaluvun alussa. Kertomuksen tapahtumapaikka on Hietasaaren kaupunginosa sellaisena kuin kertoja sen muistaa. Kertomus kuvaa kotitalon rakentamisen ja myöhemmin sen säilyttämisen kohtaamia vaikeuksia ja niiden voittamista. Kertomuksen maailmassa voi hahmottaa useita muutosprosesseja, joita arvotetaan eri tavoin.

Tarinan yksi päähenkilö on kertojan isä, joka rakensi talon. Toistaessaan isän ja O. Santaholman välisen dialogin kertomus saa epäsuoran kerronnan elementin. Kertoja ei ole välttämättä itse suoranaisesti kokenut tapahtumia, vaan kertomus on peritty vanhemmilta. Kertomuksen jatkuessa kertoja nousee itse päähenkilöksi, suvun perinteen jatkajaksi ja talon säilyttäjäksi nykyajassa. Kertomuksen kokonaishahmoa tarkasteltaessa esiin piiryy suomalaiselle kulttuurille tyypillinen romanttinen sankaritarina, joka korostaa (rakennus)kulttuurin luomista ja siirtämistä isältä pojalle. Kertomuksessa

nousee esiin myös ristiriita, jossa poika joutuu uhmaamaan ympäröivän yhteiskunnan normeja voidakseen täyttää isänsä tahdon ja säilyttää talon.

Kertomuksella, jota on kerrottu usein, on voinut olla eri aikoina useita merkityksiä. Motiivien oikeuttamisen näkökulmasta yksi tarkoitus on perustella talon arvoa ja kertojan päätöstä säilyttää se omistuksessaan vaikeuksista huolimatta, ja pitää sitä kunnossa. Kertomus kertoo talon rakentamisen vaatimista uhrauksista, jotka tekevät sen säilyttämisestä ja siihen liittyvien kertomusten kertomisesta kunnia-asian.

Se, että kertomus seurailee perinteistä kaavaa vaikeuksista voittoon, ei tee siitä vähemmän arvokasta tutkimuksen kohdetta. Ilmiö kertoo siitä, miten ihmiset rakentavat elämästään mielekkäitä kokonaisuuksia usein arvaamattomassa maailmassa. Haastateltava toivoi rakennuksen säilyvän eräänlaisena muistomerkinä Hietasaaren talviasukkaiden elämästä. Kertomuksen kertominen yhä uudelleen vahvisti viestiä rakennuksesta menneen elämänmuodon monumenttina ja samalla henkilökohtaisena muistomerkinä.

Toinen kertomuksen merkitys on kuvata Hietasaaren yhteisön sosiaalista dynamiikkaa. Kertoja tuo esiin saaren asukkaiden kaksi ryhmää, toisaalta työväestöön kuuluvat talviasukkaat, joihin kertojan perhe kuului ja toisaalta varakkaat kesähuvilanomistajat, joita kertomuksen toinen päähenkilö, Olli Santaholma, edusti. Toisaalta kertomuksessa rakennetaan vastakohtaisuuksia; puutavarayhtiön johtaja kantoi lompakossaan rahasummaa, joka ratkaisi kokonaisen työläisperheen toimeentulon ja rakennuksen rahoituksen. Toisaalta O. Santaholma esitetään myös naapureistaan patriarkalisesti huolehtivana patruunana.

Kertomuksessa pannaan painoa lainasta otetulle ja maksetulle korolle. Valtasuhteiden näkökulmasta koron ottaminen ikään kuin palauttaa tasapainon kertomuksen maailmaan ja toimii muistuttajana tosiasiallisista valtasuhteista henkilöiden välillä. Kertomuksen herättämien odotusten näkökulmasta yllätys on johtaja, joka osoittaa myötätuntoa ja anteliaisuutta lainaamalla rahaa ilman kirjallista sopimusta tai takuita. Arkisessa elämässään etäiset johtaja ja työmies kohtaavat naapureina, ja johtaja osoittaa kykynsä tuntea myötätuntoa ja halunsa auttaa. Toisaalta koron perimisen lainasta voi tulkita liikemiesmäiseksi ajatteluksi ja rationaaliseksi voitontavoitteluksi. Toisaalta korostaessaan maksaneensa lainan korkojen kanssa isä myös painottaa omaa itsenäisyyttään; hän ei tahdo jäädä mitään velkaa varakkaal-

le naapurilleen. Kysymys siitä, miten pitkälle lainanantajan hyväntahtoisuus olisi ulottunut, jos kertojan isä ei olisikaan pystynyt maksamaan lainaa takaisin, jätetään avoimeksi.

Tarkasteltaessa sen tarjoamia rooleja kertomus vertautuu O. Santaholman isästä kauppaneuvos Antti Santaholmasta aiemmin kerrottuihin kertomuksiin. Oulun 1800-luvun lopun tervakauppaa koskeneissa kielipolitiikkaan liittyneissä kiistoissa A. Santaholma esitettiin suomenkielisessä lehdistössä oikeudenmukaisena ja vähäosaisia auttavana hahmona.¹⁵ Tarinat ”oikeudenmukaisesta herrasta” jäivät elämään kaupunkiin ja maaseudulle, josta myös kertojan isä oli kotoisin. Tästä näkökulmasta kertomuksen rakenne rooleineen on vanhempi kuin sen kertoja tai henkilöahmot. Voi pohtia, onko uudempi kertomus saanut vaikutteita vanhasta kertomuksesta tietoisesti tai tiedostamatta. Vai velvoittiko kenties kertomus isän teoista Olli Santaholmaa auttamaan pulaan joutunutta? Joka tapauksessa yhtäläisyydet liittävät kertomuksen vanhempaan yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta ja vallanpitäjien ja alamaisten suhteita pohtivaan kertomusperinteeseen.

Menneisyyden arvottamisen näkökulmasta saaren tiivis yhteisöllisyys esitetään turvallisuutta luovana tekijänä, joka nykymaailmasta on kadonnut. Toisaalta kertoja tiedostaa, että riippuvaisuus muista yhteisön jäsenistä ei ollut vapaaehtoista, vaan johtui olosuhteiden paineesta. Saavutettu hyvinvointi on mahdollistanut turvaton ja yksityisen elämän mutta on samalla tehnyt yhteisöllisyydestä tarpeeton. Tällä yleisellä tasolla samankaltaisen kertomuksen kertovat monien Euroopan maiden asukkaat, jotka ovat kokeneet elintason nousun markkinatalousvaltaisessa hyvinvointivaltiossa.¹⁶

Narratiivisen tutkimuksen haarautuvat juuret

Monet narratiivisuudesta käydyn keskustelun epäselvyydet johtuvat käsitteen määrittelyn epämääräisyydestä. Arkisessa kielenkäytössä narratiivia käytetään usein kertomuksen synonyymina. Narratiivisessa tutkimuksessa on kyseessä konstruktivistinen tutkimusote, jonka lähtökohtana on kielen ja kielenkäytön ensisijaisuus merkitysten tuottamisessa. Kerronnallinen tutkimus on läheistä sukua diskurssianalyysille.¹⁷ Narratiivi ei kuitenkaan pelkisty diskurssin alalajiksi. Yksi diskurssi voi sisältää useita narratiiveja samoin kuin yhdestä narratiivista voi erottaa useampia diskursseja.¹⁸ Molempia

käsitteitä käytetään varsin vapaasti, ja lukijan kannattaa kiinnittää erityistä huomiota siihen, miten kukin kirjoittaja käsitteensä määrittelee.

Matti Hyvärinen on eritellyt narratiivisen tutkimuksen haaroja, joista kahta merkittävintä voidaan kutsua 1) kielitieteelliseksi ja 2) vertauskuvaliseksi näkemykseksi narratiivista. Ensimmäinen Hyvärisen tunnistamista tutkimuksen päähaaroista on saanut alkunsa kirjallisuustieteen piirissä. Tässä lingvistisessä tutkimuksen haarassa narratiivi määritellään tutkijan näkökulmasta riippuen joko tekstin ominaisuudeksi, kertojan ja yleisön välisen kommunikaation tuotteeksi tai lukijan tekstiin lisäämäksi piirteeksi.¹⁹

Esimerkkikertomuksessa narratiivi voisi paikantua esimerkiksi Labovin mallin mukaisten kertomuksen rakenneosien tunnistamiseen. Tämä yksin ei kuitenkaan riitä avaamaan kaikkia kertomuksen mahdollisia merkityksiä. Kuulijan tai lukijan roolin korostaminen kertomuksen synnyssä auttaa ymmärtämään, miksi kertomus kerrottiin. Se ei kuitenkaan vastaa kysymykseen siitä, miten kertomus voi lisätä ymmärrystämme rakennusperinnön tai esikaupungin merkityksistä tai muusta kertomuksen ulkopuolisesta maailmasta.

Varhaisten narratiivin tutkijoiden lähtökohtana oli Ferdinand de Saussuren strukturalistinen kielitiede sekä venäläisten formalistisen koulukunnan kirjallisuustieteilijöiden työ. 1960-luvulla strukturalistiset narratologit kuten Roland Barthes pitivät narratiivia yhtenä diskurssin genrenä. Varhaisen, objektiiviseen tieteellisyyteen pyrkivän narratologian lähtökohta oli, että on olemassa yksi yhteinen malli, joka selittää ihmisten kyvyn ymmärtää erilaisia kommunikatiivisia esityksiä kertomuksina. Päämääränä oli tätä mallia tutkimalla selvittää, miten ihmisen narratiivinen kyky muodostuu. Pyrkimyksenä oli luoda yleispätevä teoria, joka sopisi kaikenlaisten kertomusten tarkasteluun.²⁰ Ajatus yleispätevästä narratiivin teoriasta on houkutteleva, tuntuuhan kertomuksista kaikkialla maailmassa kaikkina aikoina löytyvän samoja piirteitä. Yhteisiin piirteisiin keskittyminen on kuitenkin vaarassa hämärtää sen moninaisuuden, mihin kertomusten kertomista on eri tilanteissa käytetty.

Aristotelinen käsitys kertomuksesta suljettuna kokonaisuutena, jossa on alku, keskikohta ja loppu, on viime vuosina joutunut arvostelun kohteeksi. Huomio on kiinnitetty narratiivin avoimuuteen vastakohtana yksinomaan yhden kertojan kertomalle ja hallitsemalle kertomukselle. Lisäksi narratiivit on alettu nähdä sosiaalisen vuorovaikutuksen osina.²¹ Harva kertomus edustaa puhtaasti kumpaakaan lajityyppiä, usein yksiäänisyys ja moniäänii-

syys, suljettu ja avoin muoto sekoittuvat. Myös esimerkkikertomuksessa kertoja puhuu välillä omalla äänellään, välillä taas isänsä tai O. Santaholman äänellä. Lopulta myös kertomuksen jatko ja rakennuksen kohtalo jäävät avoimiksi. Kertoja ei ole enää nuori, onnistuuko hän siirtämään rakennuksen ja siitä huolehtimisen perinteen seuraavalle sukupolvelle?

Fiktiivinen kaunokirjallisuus on kuvaava esimerkki narratiivisesta lajiityypistä. Mutta narratiiville tyypillisiä piirteitä löytyy runsaasti myös muista tekstityypeistä ja medioista; vapaasta keskustelusta historiankirjoitukseen. Sittemmin narratiivien tutkimus on saanut vaikutteita muun muassa gender-teoriasta, filosofisesta etiikasta, uudemmasta kielitieteestä, kognitiotieteestä, diskurssianalysistä ja kriittisestä teoriasta.²²

Osassa nykytutkimusta jatketaan aiemman tutkimuksen tunnistamien narratiivien piirteiden, kuten kerronnan, juonen, ajan, paikan, hahmon, dialogin, ajattelun esittämisen ja näkökulman tarkastelua. Toinen tutkimuksen trendi laajentaa tutkittavien kertomusten kenttää ja erilaisia kerronnan muotoja. Kiinnostaviksi kysymyksiksi ovat nousseet mediasta toiseen siirtämisen vaikutukset kertomuksen sisältöön ja merkitykseen.²³ Jokainen, joka on litteroinut nauhoitetun haastattelun tekstiksi, saa huomata, miten äänensävy ja sanojen painotusten välittämät merkitykset eivät siirry sellaisenaan tekstiin. Puhumattakaan kertojan ja kuulijan ilmeiden ja eleiden merkityksistä, joiden vangitsemiseen tarvittaisiin liikkuvaa kuvaa.

Varhainen narratiivinen tutkimus keskittyi kirjallisten tekstien tarkasteluun. Yksi nykytutkimuksen merkittävä haara on suullisten kertomusten tutkimus. Sosiolingvistisen keskusteluanalyysin perinnettä jatkavat tutkijat korostavat, että suullisia kertomuksia tarkasteltaessa on tärkeää ottaa huomioon kertomisen tilanne. Erilaiset säännöt pätevät haastattelutilanteessa kerrottuun kertomukseen verrattuna vaikka perheen ruokapöytäkeskusteluun tai tasavertaisten kollegoiden väittelyyn. Tutkijat ovat esittäneet, että arkisessa keskustelutilanteessa tapahtuva kertominen olisi narratiivin prototyyppi.²⁴

Narratiivisessa tutkimuksessa tunnistamansa toisen, vertauskuvallisen, päähaaran Matti Hyvärinen liittää niin sanottuun narratiiviseen käänteeeseen. Tätä suuntausta edustavat tutkimukset määrittelevät narratiivin käsitteen laajemmin kuin mitä kirjallisuustieteessä on ollut tapana. Käänteen ansiosta narratiivin käsite on viime vuosikymmenten aikana levinnyt lingvisti-

sestä tutkimuksesta muille tieteenaloille. Laajentumisen aloitti 1980-luvulla narratiivinen käänne yhteiskuntatieteissä, joista se on levinnyt myös humanistisiin tieteisiin. Tämän tutkimuksen haaran edustajat tulkitsevat narratiivin metaforisessa mielessä ja käyttävät kertomuksen vertauskuvaa tutkiessaan monenlaisia aiheita identiteetistä sairauskertomuksiin ja elämäkertoihin.²⁵

Narratiivinen käänne on lisännyt tutkijoiden kiinnostusta ihmisten omasta elämästään kertomia kertomuksia kohtaan. Kiinnostuksen taustalla on usko henkilökohtaisten kertomusten merkitykseen identiteeteille, sosiaalisen todellisuuden rakentumiselle ja tulevan toiminnan suunnittelulle. Alasdair MacIntyre (1984) laajensi narratiivin tulkintaa huomattavasti kirjoitessaan ihmisten elävän kertomuksia ja verratessaan identiteetin yhtenäisyyttä kertomuksen lakien vaatimaan kirjallisen hahmon yhtenäisyyteen. Vertaus tekee narratiivista elämän vertauskuvan ja avaa mahdollisuuksia muun muassa narratiivin terapeutin käyttöön. Narratiivi on liitetty kertojan persoonallisuuden eheytymiseen, paranemiseen ja itsensä toteuttamiseen.²⁶ Muistitietoa kerätessä haastateltujen kertomuksissa on usein omaelämäkerrallisia piirteitä. Kertominen itsessään voi parhaimmillaan muodostua kertojalle positiiviseksi kokemukseksi. Koska haastatteluissa voidaan käsitellä hyvin henkilökohtaisia asioita, tutkijan on kiinnitettävä erityistä huomiota tutkimuseettisiin kysymyksiin.

Myös narratiivisen käänteen tutkimussuuntaus on saanut inspiraationsa kirjallisuustieteen narratiivin käsitteestä. Käytännössä tutkijoiden huomio on usein kiinnittynyt kertomusten sisältöön narratiivin käsitteen määrittelyn jäädessä vähemmälle huomiolle. Tämä on johtanut narratiivin käsitteen ajoittaiseen epämääräisyyteen ja ohuuteen.²⁷

Omassa tulkinnassani on piirteitä sekä kielitieteellisestä että vertauskuvallisesta narratiivisesta tutkimuksesta. Hyväksyn näkemyksen narratiivisuudesta tekstin ominaisuutena. Uskon, että kertomuksen rakenneosat ovat tekstin ominaisuuksia siinä mielessä, että jokainen kertomuksen kielen ja kulttuurin tunteva lukija voi ne tunnistaa. Toisaalta tunnen vetoa narratiivisen käänteen tutkimussuunnan mahdollistamaan vapaampaan tulkintaan, joka ei ole niin tiukasti sidoksissa tekstiin, vaan sallii myös tekstin ulkopuolisten merkitysten huomioimisen. Niinpä haluan tulkita esimerkkipertomuksen kertomuksena luokkayhteiskunnan muutoksesta hyvinvointivaltioksi, vaikka kumpaakaan sanaa ei kertomuksessa mainita. Uskon myös

saavani kertomuksesta tietoa siitä kaupunkisuunnittelun seurauksena syntyneestä tapahtumaketjusta, jossa Hietasaaren esikaupunki muuttui asuinalueesta julkiseksi virkistysalueeksi, vaikka se ei ole kertomuksen varsinainen aihe. Monipuolisuudessaan narratiivi on hedelmällinen käsite, mutta tutkijan on syytä olla tietoinen sen monista eri merkityksistä ja sijoittaa itsensä tutkimuksen kentälle.

Narratiivinen näkökulma muistitietotutkimukseen

Suomessa kansainvälisen muistitietotutkimuksen, englanniksi *oral history*, metodologisia näkökulmia ovat hyödyntäneet historian tutkijat, kulttuurin tutkijat ja etnologit 1980-luvulta lähtien. Erilaisen muistitietoaineiston käyttämisellä tutkimuksessa on sinänsä pitkä perinne. Muistitietotutkimuksen kiinnostuksen kohteita ovat usein olleet erilaiset pienet ilmiöt sekä näkökulmat kuten arki, marginaalit, unohdetut ilmiöt tai yhteisöt, joiden olemassaolosta ei ole jäänyt dokumentteja.²⁸

Tässä mielessä Hietasaaren esikaupungin ja rakennusperinnön merkitysten tarkasteleminen on tyypillinen kohde muistitietotutkimukselle. Kyseessä on Oulujoen suiston saarelle rakentunut työväenasuinalue ja kesähuvila-alue. Enimmällään alueella oli pysyviä asukkaita 1940-luvun lopulla yli 900 henkeä. Myöhemmin 1960-luvulla Oulun kaupunki kaavoitti saaren virkistysalueeksi, jonka seurauksena suurin osa asukkaista joutui muuttamaan pois, ja valtaosa rakennuksista purettiin. Vaikka Hietasaaren aikoinaan vilkas ja sosiaalisesti kerrostunut asuinyhteisö on kadonnut, se elää vielä entisten asukkaiden muistissa. Tällainen muisteltu yhteisö lähenee Benedict Andersonin käsitettä kuvitteellisesta yhteisöstä.²⁹ Kertomuksissa kadonneeseen yhteisöön voidaan liittää piirteitä ihanteellisesta ja alkuperäisestä ihmisyyhteisöstä vastakohtana nykyajan rappiolle ja vieraantumiselle.

Muistitieto on luonteeltaan konstruktiiivista, rakennettua. Joka kerta, kun muisto kerrotaan, se rakentuu uudestaan hieman erilaisena. Tästä syystä muistitietoa on ollut helppo arvostella ”väärin muistamisena”. Muistitieto on erityistä tietoa. Se on yhtä aikaa dokumentti sekä kuvaamastaan tapahtumasta että merkityksestä, joka tapahtumalle kertomistilanteessa annetaan. Muistitiedon pohjalta tutkija tuottaa erilaisia rekonstruktioita menneisyydestä. Tietoteorian näkökulmasta muistitietotutkimuksen tiedonintressi on

selittävä, ymmärtävä ja kriittinen.³⁰ Tutkimuksen tarkoituksena ei ole niinkään selvittää faktoja tai ”mitä todella tapahtui”. Merkityksellistä esimerkiksi kertomuksessa ei ollut niinkään se, millaista korkoa lainasta perittiin tai perittiinkö sitä, kuin se, miten kertomus vanhempien tekemistä uhrauksista perustelee talon tunne- ja muistoarvoa sen nykyiselle omistajalle.

Muistitieto kertoo, mitä muistelijat halusivat tehdä, mihin he uskoivat teko- kohetkellä tai mitä he ajattelivat tehneensä kerrontahetkellä ja ennen sitä. Subjektiiivisuudella voi olla jopa enemmän tekemistä menneisyyden kanssa kuin näkyvillä faktoilla. Se, mihin ihmiset uskovat muistoissaan, sisältää enemmän tietoa kuin se, mitä todellisuudessa tapahtui. Tutkijan on otettava muistelijan subjektiviteetti huomioon, kun hän muodostaa muistitiedosta tieteellistä totuutta.³¹ Kertomuksen kuvaaman tapahtumasarjan merkitys perheen selviytymiselle ei todennäköisesti ollut aivan niin suuri kuin kertomus antaa ymmärtää. Haastattelussa kävi ilmi, että perhe sai myös tavanomaisen pankkilainan. Kertojalle kertomuksen merkitys oli sen tarjoamassa mahdollisuudessa liittää oma elämäntarinansa sukupolvien jatkumoon sekä arvioida yhteiskunnan muutosta ja omien valintojensa suhdetta siihen. Rakennusperinnön säilyttäminen sekä henkilökohtaisena perintönä että laajemmin yhteisenä kulttuuriperintönä näyttäytyy vastarintana, joka suuntautuu yhteiskunnan muutoksia ja modernin kaupunkisuunnittelun aiheuttamaa kulttuuriympäristön tuhoutumista vastaan.

Ymmärtävä muistitietotutkimus pyrkii selittämisen sijasta menneisyyttä käsittelevän muistitiedon tulkintaan, jolloin muistitieto on tutkimuksen lähde. Muistitieto voi olla myös tutkimuksen kohde, jolloin muistitietotutkimus voi keskittyä muistelun prosessiin tai menneisyyden tuottamisen keinoihin. Outi Fingerroosin ja Riina Haanpään mukaan: ”Tutkimustulos on vahvasti subjektiivinen ja usein monimerkityksinen rekonstruktio, joka käsitetään esimerkiksi haastattelutilanteen vuorovaikutuksen, tekstien tulkinnan tai kerronnan analyysin tulokseksi.”³²

Alkuperäinen kysymykseni kaupunkisuunnittelun ja asukkaiden suhteesta jää kertomuksen analyysin jälkeen edelleen avoimeksi. Kertomus antaa kuitenkin aiheen pohtia toisaalta yksityisen asukkaan ja toisaalta kaupunkisuunnittelun tilakäsityksen välistä jännitettä. Kaupunkisuunnittelun rationalisoidussa tilakäsityksessä kaikki esikaupungin vuokratontit olivat pohjimmiltaan keskenään vaihdettavia. Kaupunki tarjosi 1960-luvulla Hieta-

saaren asukkaille mahdollisuuden siirtyä jollekin kaupungin uusista omakotialueista. Saarella pitkään asuneiden näkökulmasta Hietasaaren yhteisö ja omin käsin rakennetut talot olivat kuitenkin ainutlaatuisia, merkityksellisiä paikkoja, joiden siirtäminen tai korvaaminen oli mahdotonta.

Muistitietokertomusten analyysin lopputulos ei ole menneisyyden aukoton selitys, vaan valitun metodologian mukainen tulkinta. Ymmärtävässä muistitietotutkimuksessa tutkijan on reflektoiden paikannettava itsensä ja tulkintansa. Tavoitteena on saavuttaa ihmisten omat tulkinnat menneisyydestään. Todellinen haaste tutkimukselle on löytää merkityksiä ja ymmärtää sitä kulttuuria, jonka osa muistitieto on.³³ Esitin haastateltavilleni kysymyksen Hietasaaren kesä- ja ympärivuotisten asukkaiden välisistä suhteista. Monet pohtivat vastauksissaan yhteiskuntaluokkiin kuulumista ja sosiaalisen nousun mahdollisuuksia tai mahdottomuutta. Haastatteluhetkellä 60 vuotta täyttäneille ja sitä vanhemmille ihmisille Suomi näyttäytyi selkeänä luokkayhteiskuntana. Vain tätä taustaa vasten heidän kertomuksensa Hietasaaresta tulevat ymmärrettäviksi.

1. Saaranen-Kauppinen; Puusniekka 2006, 1; Hyvärinen 2006b, 20–21.
2. Fingerroos, Haanpää 2006, 33.
3. Aarnipuu 2008. Petja Aarnipuun tutkimus *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana* on erinomainen esimerkki kertomuksellisesta rakennustutkimuksesta ja erittäin tarkasta litteraationotaatiosta.
4. Haastattelu, Väinö Pöytäkangas, s. 1932, Hietasaaressa 10.9.2003.
5. Hyvärinen 2006b, 1–2.
6. Hyvärinen 2006a, 6–8.
7. Labov; Waletzky 1997 (1967).
8. Hyvärinen 2006a, 6–8.
9. Hyvärinen 2010, 94–96.
10. Hyvärinen 2006b, 1–2.
11. Kalela 1993, 99; Ricoeur 1988, 244–249.
12. Hyvärinen 2006a, 9.
13. Hyvärinen 2006a, 6–9.
14. Herman 2009, 1–2.
15. Vapaasalo 1953, 74, 109.
16. Tuomi-Nikula 2009, 1–25.
17. Saaranen-Kauppinen; Puusniekka 2006, 1; Hyvärinen 2006b, 20–21.
18. Hyvärinen 2006a, 4.
19. Hyvärinen 2006b, 34.
20. Herman 2009, 27.
21. Hyvärinen 2006a, 3–4.
22. Herman 2009, 23–26.
23. Herman 2009, 31.

24. Herman 2009, 38.
25. Hyvärinen 2006b, 22–23.
26. Hyvärinen 2006b, 22, 26; Hyvärinen 2008; MacIntyre 1984.
27. Hyvärinen 2006b, 20–21.
28. Fingerroos, Haanpää 2006, 26–27.
29. Kortelainen 2008; Anderson 1983.
30. Fingerroos, Haanpää 2006, 33.
31. Fingerroos, Haanpää 2006, 34.
32. Fingerroos, Haanpää 2006, 35–40.
33. Fingerroos, Haanpää 2006, 35–40.

KIRJALLISUUS

- Aarnipuu, Petja 2008.** *Turun linna kerrottuna ja kertovana tilana*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Anderson, Benedict 1983.** *Imagined Communities. Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. London: Verso.
- Ankersmit, F.R. 2001.** *Historical Representation*. California: Stanford University Press.
- Bakhtin, M.M. 1986.** *Speech Genres and Other Late Essays*. Translated by V. W. McGee. Austin, Texas: University Press.
- Bal, Mieke 1997.** *Narratology. Introduction to the theory of narrative*. Second ed. Toronto: University of Toronto Press.
- Barthes, Roland 1966.** "Introduction to the Structural Analysis of the Narrative". Stencilled occasional paper/ Centre for Contemporary Cultural Studies; no. 6. Birmingham: University of Birmingham.
- Bruner, Jerome 1987.** "Life as Narrative". *Social Research* 54 (1):11–32.
- Chase, Susan E. 1995.** "Taking Narrative Seriously: Consequences for Method and Theory in Interview Studies". Teoksessa *Interpreting Experience*, toim. R. Josselson; A. Lieblich. Thousand Oaks: Sage.
- Halliday, M.A.K. & Christian M.I.M. Matthiessen 1994.** *An Introduction to Functional Grammar*. London: Edward Arnold.
- Herman, David 2009.** *Basic Elements of Narrative*. Malden, Mass.: Wiley-Blackwell.
- Hyvärinen, Matti 2006a.** "Kerronnallinen tutkimus". <<http://www.hyvarinen.info>> (Viitattu 13.8.2009.)
- Hyvärinen, Matti 2006b.** "Towards a Conceptual History of Narrative". Teoksessa *The Travelling Concept of Narrative*, toim. M. Hyvärinen, A. Korhonen & J. Mykkänen. Helsinki: Helsinki Collegium for Advanced Studies. Studies Across Disciplines in the Humanities and Social Sciences, Volume 1. <<http://www.hyvarinen.info>> (Viitattu 13.8.2009.)
- Hyvärinen, Matti 2010.** "Haastattelukertomuksen analyysi". Teoksessa *Haastattelun analyysi*, toim. Johanna Ruusuvoori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen. Tampere: Vastapaino.
- Fingerroos, Outi; Haanpää Riina 2006.** "Muistitietotutkimuksen ydinkysymyksiä". Teoksessa *Muistitietotutkimus. Metodologisia kysymyksiä*. toim. Fingerroos; Haanpää. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.
- Kalela, Jorma 1993.** "Aika, historia ja yleisö". Teoksessa *Kirjoituksia historian tutkimuksen lähtökohdista*. Poliittisen historian laitos. Turun yliopisto.

- Kortelainen, Kaisa 2008.** ”Muistitietotutkimus työläisyydestä sahayhteisössä”. *Lectio praecursoria* Joensuun yliopistossa 29.11.2008. *Elore*, vol. 16–1/2009. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. <http://www.elore.fi/arkisto/1_09/ajank_kortelainen_01_09.pdf> (Viitattu 13.8.2009.)
- Kreiswirth, Martin. 2005.** ”Narrative Turn in the Humanities”. Teoksessa *Routledge Encyclopedia of Narrative Theory*, toim. D. Herman; M. Jahn & M.-L. Ryan. London, New York: Routledge.
- Labov, William & Waletzky, Joshua 1997.** ”Narrative Analysis: Oral Versions of Personal Experience”. *Journal of Narrative and Life History* 7, 3–38. Orig. in June Helm (ed.) *Essays on the Verbal and Visual Arts: Proceedings of the 1996 Annual Meetings of the American Ethnological Society*. Seattle: University of Washington Press.
- Lukkarinen, Ville 1998.** ”Taiteen kielet. Illusion luominen”. Teoksessa *Katseen rajat*. Taidehistorian metodologiaa. Lahti: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.
- Löyttyniemi, Varpu 2004.** *Kerrottu identiteetti, neuvoteltu sukupuoli*. Jyväskylä: Minerva.
- McCloud, Scott 1994.** *Sarjakuva, näkymätön taide*. Helsinki: Good Fellows.
- MacIntyre, Alasdair 1984.** *After Virtue: A Study in Moral Theory*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Ricoer, Paul 1984, 1985, 1988.** *Time and Narrative* Vol. 1, 2 and 3. University of Chicago Press.
- Riessman, Catherine Kohler 2008.** *Narrative Methods for the Human Sciences*. Los Angeles: Sage.
- Ruutujen välissä. Näkökulmia sarjakuvaan. 1996.** Tampere: Tampere University Press.
- Saaranen-Kauppinen, Anita; Puusniekka, Anna 2006.** *KvaliMOTV* Menetelmäopetuksen tietovaranto [verkkojulkaisu]. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. <<http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/>> (Viitattu 13.8.2009.)
- Tuomi-Nikula, Outi 2009.** ”Kotiseutu kulttuuriperintöprosessina – saksalainen kokemus”. *Elore*, vol. 16–1/2009. Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry. <http://www.elore.fi/arkisto/1_09/art_tuomi-nikula_1_09.pdf> (Viitattu 13.8.2009.)
- Vapaasalo, Sakari 1953.** *A. Santabolma osakeyhtiö 1903–1952. Kauppias Antti Santabolma ja kauppaosasto A. Santabolma*. Oulu: Kirjola oy.
- White, Hayden. 1987.** ”The Question of Narrative in Contemporary Historical Theory”. Teoksessa *The Content of the Form. Narrative Discourse and Historical Representation*, toim. H. White. Baltimore, London: The Johns Hopkins University Press.

PAINAMATTOMAT LÄHTEET

Haastattelu 10.9.2003, mies, s. 1932. Ulla Pohjamon arkisto.